

STAMBENI KREDITI U SRBIJI I BOSNI I HERCEGOVINI HOUSING LOANS IN SERBIAN AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Željka Sladojević, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – INŽENJERSKI MENADŽMENT

Kratak sadržaj – Stambeno pitanje predstavlja veliki problem današnjice, a pre svega mlađih bračnih parova. Iz tog razloga skoro sve banke se trude da pronađu različita rešenja za ovakav problem, a istovremeno kako bi se zadovoljila čovekova potreba stanovanja.

Kada je reč o stambenim kreditima oni omogućavaju jednostavnije rešavanje stambenog pitanja u pogledu odobravaju dugoročnih kredita na period koji ne može biti duži od 30 godina. Stambeni krediti su namenski krediti i spadaju u posebnu kategoriju dugoročnih kredita. Oni se odobravaju za kupovinu stana ili kuće. Stambeni krediti su posebna vrsta kredita i zahtevaju posebnu pažnju. U samom radu je upravo stavljen akcenat na ovu vrstu kredita gde je analiziran način odobravanja kredita u Srbiji i Bosni i Hercegovini, u pogledu postupka odobravanja kredita.

Ključne reči: hipotekarni krediti-dugoročni, stambeni kredit, kamatne stope

Abstract – It seems like homeownership is one of the biggest challenges of life as we know it today, especially if we look at the young married couples. Recognizing this problem and in their efforts to fill this void, many financial institutions are offering different solutions.

One of those solutions is the long-term mortgage credits, which terms cannot extend over 30 years. These 30-year mortgages are issued for the home buying purpose only and they call for special attention.

For this same reason, our approach is to closely follow and analyze this trend in Serbia and Bosnia and Herzegovina, with the special dive into the process of the credit approval.

Keywords: long-term mortgage credits, housing loans, interest rates

1. UVOD

Stabilno i efikasno tržište stambenih kredita je neophodno za svako savremeno društvo. Saglasnost sa ovim postulatom opravdava se činjenicom da je ovo važan uslov kvaliteta života članova društva. Osim što se na tržištu stambenih kredita rešava jedno od najbitnijih

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio prof. dr Dušan Dobromirov.

egzistencijalnih pitanja, ovo tržište ima važnu ulogu i u nacionalnoj ekonomiji, dalje značajno doprinosi socioekonomskom blagostanju pojedinca. Adekvatan način stambenog finansiranja utiče na razne sektore privrede i stvara osnove za povećanje aktivnosti u građevinskoj industriji, koja ne samo da stvara nova radna mesta u svojoj grani, već i u velikom broju povezanih industrijskih grana. Sam pojam stambenog kredita se definiše kao dugoročni kredit koji se odobrava za kupovinu, rekonstrukciju ili adaptaciju stambenog objekta, dok je hipotekarni kredit, takođe dugoročni kredit, ali se odobrava korisniku na osnovu zaloga nepokretne imovine.

Stambeni kredit se može odobriti po fiksnoj ili promenljivoj kamatnoj stopi. Ova mogućnost pruža da klijent izvrši dodatne otplate bez naknade na delu sa promenljivom kamatnom stopom.

2. POJAM KREDITA

Nastanak kredita se vezuje za period još kada je osnovna delatnost banke bila čuvanje zlata koje je primala od svojih klijenata. U širem smislu reći pojam kredita se vezuje uz pojam "uživati kredit" u smislu uživanja poslovnog ugleda u određenoj sredini. Međutim, za svaki oblik kredita je karakteristično da se utvrdi: da li uživalac kredita ima poverenje. Ukoliko ima, znači da je novac uložen na sigurno mesto i da će isti biti na vreme vraćen. Pojam kredita kao oblika finansijskog ulaganja vezuje se za poverenje koje predstavlja jedan od najznačajnijih momenata pri zasnivanju kreditnog odnosa.

Naziv kredit potiče od latinske reči *creditum*, što znači kredit ili zajam, odnosno od reči *credo*, *credere* što znači verovati. Kako bi jednom fizičkom licu bio odobren kredit on mora da ispunji određene opšte i posebne uslove. Najvažniji opšti uslov jeste kreditna sposobnost klijenta u momentu podnošenja zahteva za kreditno zaduženje, a onda i redovna otplata duga. Kada je reč o posebnim uslovima oni su vezani za namenu upotrebe sredstava, sopstveno učešće korisnika kredita, polaganje depozita i slično.

2.1. VRSTA KREDITA

Sa savremenim uslovima privređivanja nastupila je velika ekspanzija bankarskih kredita pa je samim tim kredit postao jedan od glavnih banakrskih poslova. Iz ovog sledi podjela kredita prema različitim kriterijumima.

Prema obliku u kojem se daje kredit

Naturalni kredit je kredit koji se daje u nekom realnom dobru (žitu, stocu, i dr.).

Robno-novčani kredit je kredit koji se daje u robi, a vraća se u novcu.

Novčani kredit se daje i koristi u novcu, tako da se pod pojmom kredita danas uglavnom podrazumeva novčani kredit.

Eskontni kredit spada u grupu najstarijih bankarskih poslova koji se odnosi na plasman sredstava.

Lombardni kredit spada u grupu kratkoročnih bankarskih kredita koji se dužniku odobrava na osnovu zalaganja trajnih i vrednosnih pokretnih stvari na određeno vreme uz naplatu kamate.

Hipotekarni kredit predstavlja dugoročni kredit koji se odobrava uz pokriće nepokretnih stvari.

Kredit za obrtna sredstva se koristi u svrhu finansiranja obrtnih sredstava izuzev trajnih obrtnih sredstava.

Nepokretni i pokretni kredit - su takvi krediti koje je kreditor dao korisniku na osnovu poverenja zasnovanog na kreditnoj sposobnosti korisnika kredita. Iz tog jasno proizilazi da nepokriveni kredit nema nikakvo pokriće na garanciju. Dok sa druge strane pokriveni kredit je kredit koji je odobren ili na osnovu zaloge, ili na osnovu garancije trećeg lica.

Investicioni kredit je dugoročni krediti sa rokom dospeća dužim od godinu dana, obično sa rokom od 2-7 godina.

Prema roku odobravanja

Krediti se dele na: kratkoročne koji se daju na period od godinu do dve godine, zatim srednjoročni koji se daju na period od dve do deset godina i dugoročni čiji je period duži od deset godina. U dugoročne kredite spadaju investicioni, hipotekarni i stambeni krediti.

Prema poveriocu

Bankarske - odobravaju banke, zatim Javne - odobravaju javne institucije iz budžetskih sredstava koje imaju cilj pomoći određenim privrednim aktivnostima. Javni krediti su subvencionisani krediti i na njih se plaća mala kamatna stopa; Inostrani - krediti su odobreni od inostranih kreditora. Kredit se odobrava i vraća u istoj valuti.

Prema dužniku

Krediti se dele na: industrijske; trgovinske; državne; komunalne; zanatske; zemljoradničke.

Prema načinu (vrsti) obezbeđivanja

Prema ovom kriterijumu krediti se dele na:

Lične gde onaj ko vrši kreditiranje se oslanja na poverenje dužnika, a najčešći način poverenja je kroz menicu koju overava dužnik; zatim pokrivene gde se kao garant uzimaju realne stvari za koje se može dobiti određeni novčani iznos ukoliko dužnik ne ispuni očekivnja po kreditnom zaduženju.

2.2. POJAM STAMBENIH KREDITA

Stambeni krediti predstavljaju dugoročnu vrstu kreditiranja stanovništva. Ova vrsta kredita se ubraja u namenski kredit čiji je rok otplate do 30 godina. Karakteristično je da se ova vrsta kredita odobrava fizičkim licima za kupovinu kuće, stana kao i za

izgradnju, rekonstrukciju odnosno adaptaciju stambenog objekta. Važno je naglasiti da prilikom otplate stambenog kredita mesečna rata korisnika kredita ne sme da pređe 50% njegovih neto prihoda. Kada je reč o Srbiji stambeni krediti su indeksirani u stranoj valutti, a to znači da je neophodno voditi računa o mesečnim prihodima dužnika da se što manje njegova rata optereti prilikom negativnih kretanja kursa kako bi u toj situaciji lakše mogao da otpali veći iznos rate u dinarskoj proaktivrednosti. Sa druge strane za Bosnu i Hercegovinu je karakteristično da se krediti odobravaju isključivo u konvertibilnim markama, koje su sa drug strane fiksno vezane za kurs EURa.

2.3. KAMATNA STOPA

Kamatna stopa je „cena“ koju banka naplaćuje za kredit, a naplaćuje se kao procenat na preostalu glavnici. Kamatna stopa može biti fiksna i promenljiva, u zavisnosti da li se menja tokom trajanja kredita. Pri promenljivoj kamatnoj stopi, zajmoprimec snosi kamatni rizik, jer svaka promena referentne kamate utiče na kamatu kredita i mesečnu ratu. Fiksna kamata na kredite podrazumeva da je kamatna stopa uspostavljena za celokupno trajanje kredita, a to je obično između 15 i 30 godina.

3. PODACI I METODOLOGIJA

Podaci koji su se koristili za analizu su stvarni podaci dobijeni iz razgovora sa bankarskim službenikom kao i sa sajta banaka, a odnose se na obeveze koje dužnik mora ispunjavati, te prikupiti neophodnu dokumentaciju, kako bi se kreditni aranžman stavio u status razmatranja.

Kada je reč o Srbiji izvršena je analiza zakonske regulative pri samom odobravanju stambenog kredita. Analiza je izvršenja prikupljanjem već postojećih podataka. Statistička analiza je izvršena na reprezentativnom primeru odobrenog kredita kod Creditagricol banke. Kada je reč o Bosni i Hercegovini postupak analize je bio identičan kao i kod Srbije s tim što je kod primera kredita predstavljen primer kredita koji se odobrava iz posebnih sredstava, a sam kredit pripada grupi takozvanih klasičnih stambenih kredita.

4. ANALIZA PODATAKA

U radu je izvršena analiza načina i postupka odobravanja stambenih kredita u Republici Srbiji i Bosni i Hercegovini. Analiza je obuhvatala potrebnu dokumentaciju, uslove koje klijent mora da ispunjava kao i kamatne stope koje su date u dve države u konkretne dve banke.

4.1. POSTUPAK ODOBRAVANJA STAMBENIH KREDITA U SRBIJI

Kada je reč o samim uslovima za podnošenje zahteva potrebno je da su ispunjeni sledeći uslovi: državljanstvo Republike Srbije i prebivalište u Republici Srbiji, radni odnos na neodređeno vreme minimum 6 meseci kod poslednjeg poslodavca odnosno status penzionera; starosna granica za podnošenje zahteva za stambeni kredit je 20 godina pri podnošnju zahteva odnosno 70 godina pri dospeću poslednjeg anuiteta; prenos ličnih primanja na tekući račun banke gde se aplicira za stambeni kredit; te zadovoljavanje kreditne sposobnosti.

4.2. NACIONALNA KORPORACIJA ZA OSIGURANJE KREDITA

U Srbiji postoji posebna institucija za osiguranje stambnih kredita i njen naziv je Nacionalna korporacija za osiguranje kredita. Nacionalna korporacija za osiguranje stambenih kredita – NKOSK predstavlja relativno noviju instituciju na tržištu stambenih kredita. Naime, Nacionalna korporacija osigurava kredite koje banka odobrava fizičkim licima za kupovinu, adaptaciju i izgradnju nekretnina a koje su obezbedene hipotekom.

4.3. PRIMER STAMBENOG KREDITA U SRBIJI

Za primer analize stambenog kredita iz Srbije razmatran je kreditni aranžman odobren kod Creditagricol banke. Kreditni aranžman je u iznosu od 5.192.687,77 RSD (44292EUR) sa rokom otplate od 30 godina i kamatnom stopom od 3,88%, iznos anuiteta bi bio 21.080,49 RSD (178,97EUR).

Iznosi na ime troškova koje bi korisnik imao su: provizija za obradu zahteva: 28706,56RSD (jednokratni trošak); trošak procene vrednosti nepokretnosti 12000RSD (na osnovu tarife procenitelja); trošak osiguranja nepokretnosti kod osiguravajuće kuće 3000RSD (promenljiv faktor); trošak izrade polise životnog osiguranja 2000RSD (fiksano); trošak osiguranja kredita kod NKOSK-a 183193,99RSD (jednokratno); trošak obrade zahteva kod NKOSK 3545,19RSD (jednokratno fiksno); trošak izdavanja izvoda iz registra nepokretnosti 1200RSD (jednokratno); trošak ovare založne izjave 16920RSD (jednokratno, fiksno); trošak upisa založnog prava-hipoteke 22000RSD; trošak pribavljanja uverenja i potvrda 360RSD; trošak kreditnog biroa 492RSD (fiksano); trošak otvaranja i vođenja računa 390RSD (promenljiv faktor); trošak menice 250RSD (fiksano); trošak polise životnog osiguranja 1077,74RSD (osiguranje tokom trajanja kredita/promenljiv/tarifa osiguravajuće kuće). Na osnovu izloženih podataka može se zaključiti da za iznos kredita od 44292EUR, iznos osiguranja kod nacionalne korporacije iznosi 1501EUR. U ovom slučaju važno je naglasiti da je opterećenost plate korisnika kredita manja od 50% što umanjuje sumu osiguranja odnosno osnovicu osiguranja. Takođe je potrebno reći da je za podnošenje zahteva kod Nacionalne korporacije potrebno izdvajati 30EUR. Ukupan iznos koji bi korisnik platio na kraju kreditnog perioda iznosi 8610839,71RSD (73.008,36 EUR).

4.4. STAMBENI KREDITI U BOSNI I HERCEGOVINI

Odobravanje stambenog kredita u Bosni i Hercegovini je regulisano posebnim pravilom i zakonom o odobravanju stambenih odnosno hipotekarnih kredita. Uslovi za stambeni kredit uključuju iznos, ročnost, kamatnu stopu, dinamiku plaćanja, koja može značajno varirati. Uslovi variraju zavisno od tipa imovine koja se daje pod hipoteku. Uopšteno banke nude bolje uslove za hipotekarne kredite za kupovinu glavnih stambena jedinica. Trajanje kredita može biti i do 25 godina ili dok zajmoprimalac ne dostigne godine za penziju (65 godina ili manje).

4.5. KREDITI U STRANOJ VALUTI I INDEKSIRANI KREDITI

Krediti u stranoj valuti su krediti ugovoreni u valuti koja se razlikuje od domaće valute. Indeksirani krediti ili krediti s deviznom klauzulom su krediti kod kojih je ukupan dug i rate izraženi u stranoj valuti (tj. švicarski franak, američki dolar, itd.) i praktično su u pogledu otplate jednaki kreditima u stranoj valuti. Svaka rata se konvertuje u domaću valutu po deviznom kursu na taj dan.

4.6. PRIMER STAMBENOG KREDITA U NLB BANCI

U daljoj analizi kao primjer kredita iz BIH posmatran je kredit finansiran iz sredstava IRB (Investiciono-razvojne banke). Jedni od opštih uslova koji su se morali zadovoljiti su: da je lice državljanin Republike Srpske ili Brčko distrikta, da ima stalna mjesečna primanja i godine starosti od 25 god. Posmatrajući kreditni aranžman iz ovog izvora finansiranja (IRB), a u zavisnosti od grupe kojoj klijent pripada date su i različite kamatne stopi i to: iz grupe kamatnih stopa za mlade bračne parove 2,75% godišnje fiksno (EKS 3,14% godišnje); 3,35% godišnje fiksno (ESK 3,51% godišnje) za beneficirane grupe (članovi porodica pogenulih boraca i nestalih boraca, ratnih vojnih invalida od I-IV kategorije, porodice i samohrani roditelji sa četvoro i više dece, korisnici koji rešavaju stambeno pitanje na teritoriji nerazvijene ili izrazito nerazvijene opštine, roditelji ili staratelji dece; 3,75% godišnje, fiksno za brančne parove VII stepen stručne spreme oboje, porodice i samohrani roditelji sa troje dece; 3,95% godišnje fiksno (EKS 4,13% godišnje) za opšte grupe. Iznosi na ime troškova koji se pojavljuju su: troškovi za menice, troškovi izdavanja izvoda iz registra nepokretnosti, troškovi procene nekrtnine, troškovi ovare založne izjave, troškovi založnog prava. U sledećoj tabeli je dat prikaz iznosa kredita u rasponu od 20.000 do 150.000 KM sa rokovima otplate od 120, 180, 240, 300 mjeseci, raspoređeno po kamatnim grupama.

Iznos kredita	Period otplate				
	120 meseci	180 meseci	240 meseci	300 meseci	360 meseci
20.000	199,42	196,37	190,12	182,80	171,72
40.000	398,64	392,74	349,24	404,63	345,44
40.000	381,64	392,74	400,24	404,63	398,64
60.000	572,49	589,11	690,37	606,05	407,17
80.000	763,29	785,48	899,49	805,06	542,9
100.000	954,11	981,85	1099,61	1010,08	678,62
120.000	1144,93	1178,22	1200,73	1212,09	797,54
130.000	1240,34	1276,41	1300,31	1331,31	882,21
140.000	1335,75	1374,59	1400,88	1414,13	950,67
150.000	1431,17	1472,77	1500,92	1817,93	1017,93

Iznos anuiteta na primeru stambenog kredita

Ako se za primer uzme kreditni aranžman u iznosu od 100.000KM sa rokom otplate od 25 godina i kamatnom stopom od 3,35% iznos anuiteta bi bio 462,91 KM. Iznos ukupne kamate na kreditni aranžman bi bio 47.785,36 KM. Ostali troškovi koji bi se javili su: naknada za obradu kreditnog zahteva u iznosu od 500 KM; troškovi za menice u iznosu od 10,00 KM; troškovi izdavanja izvoda iz registra nepokretnosti u iznosu od 15KM; troškovi ovare založne izjave u iznosu od 350KM; troškovi upisa založnog prava 150KM. Uzimajući u obzir iznos kredita, kamatnu stopu i pomenute troškove, iznos koji bi korisnik morao na kraju obračunatog perioda da vrati je u iznosu 148.810,36 KM. Ako bi korisnik kredita

vršio povrat kredita u potpunosti ili delimično, prije roka otplate a pritom govorimo o fiksnoj kamatnoj stope, tada bi platio naknadu u iznosu od 1% od preostalog iznosa, a za slučaj promjenljive kamatne stope, naknada se ne obračunava.

4.7. PREGLED DOBIJENIH PODATAKA

Osvrtom na kamatne stope u dve države može se uvideti da su kamatne stope u Bosni i Hercegovini date u rasponu u zavisnosti od populacione grupe koja aplicira za stambeni kredit. Efektivna kamatna stopa se kreće u rasponu od 3,14% za mlađe bračne parove ne starije od 35 godina, do 4,13% za opšte grupe u koju spada pojedinac uz obezbeđenje uslova pokrića za odobrenje kreditnog aranžmana. U Republici Srbiji kamatna stopa se kreće oko 3,88 %. Zanimljivo je da se kamatna stopa u Bosni i Hercegovini obračunava u zavisnosti od godina starosti korisnika a u Srbiji u zavisnosti od visine kredita.

4.8. KOMENTAR DOBIJENIH PODATAKA

Što se tiče načina obračuna kamatnih stopa one se obračunavaju na gotovo isti način i u jednoj i u drugoj zemlji, dakle postoji deo fiksne kamatne stope i varijjalne kamatne stope. Ono što je karakteristično jeste da se u Srbiji stambeni krediti odobravaju u stranoj valuti i da se ne mogu odobriti u domaćoj valuti. S druge strane u Bosni i Hercegovini stambeni krediti se odobravaju u konvertibilnim markama, koja je fiksno vezana za EUR.

Interesantno je naglasiti da u Srbiji postoji Nacionalna korporacija pomoću koje se osiguravaju krediti, a koja je osnovana 2004. godine, dok u Bosni i Hercegovini ne postoji ovakav vid institucije. Kada je reč o samom načinu odobravanja kredita u Srbiji važi starosna granica minimum 20 godina a pri tom poslednja isplata korisnika kredita ne sme preći starosnu dob od 70 godine. S druge strane u Bosni i Hercegovini starosna granica za isplatu poslednje rate kredita je pomerena na 65 godina i to je povezano sa odlaskom korisnika u penziju.

U Srbiji postoji postupak povrata PDV-a ukoliko je reč o kupovini prve nekretnine dok u Bosni i Hercegovni ovaj vid povrata poreza ne postoji. Međutim u Bosni i Hercegovni postoji mogućnost dobijanja stambenog kredita iz IBR fonda pod veoma povoljnim uslovima.

5. ZAKLJUČAK

Stambeni krediti omogućavaju brži dolazak do stana, kuće ili bilo koje druge nekretnine. Posmatrajući analizu stambenih kredita u Srbiji i Bosni i Hercegovini može se zaključiti da su uslovi u gotovo svim situacijama isti. Naime, i u Srbiji i u Bosni i Hercegovini je moguće izabrati varijabilnu i fiksnu kamatnu stopu prilikom odobravanja kredita. Za odobravanje kredita u Republici Srbiji lice ne sme biti mlađe od 20 godina prilikom odobravanja kredita a prilikom isplate zadnje rate kredita ne sme biti strarije od 70 godina.

S druge strane u Bosni i Hercegovini lice prilikom zadnje isplate kredita ne sme biti starije od 65 godina što je u skladu sa godinama odlaska u penziju a prilikom odobrenja kredita ne sme biti mlađe od 25 godina.

Kada je reč o dokumentaciji koja se prikuplja i dostavlja u banku je u suštini ista. Jedina razlika je što se u Bosni i Hercegovini stavlja naglasak na olakšice za klijente koji su ratni veterani ili ratni invalidi.

6. LITERATURA

- [1] Ivanić M., "Principi ekonomije", Ekonomski fakultet Banja Luka, 1999
- [2] Veselin P., Nerandžić B., "Poslovne finansije", FTN izdavaštvo, Novi Sad, 2010
- [3] Vunjak N., "Finansijski menadžment", Ekonomski fakultet, Subotica, 2005.
- [4] Bjelica V., "Bankarstvo teorija i praksa", Stylos, Novi Sad, 1995.
- [5] Kadić A., "Novac i krediti", Banja Luka, 1993.
- [6] Hrustić H., "Finansijski menadžment", Viša poslovna škola, Novi Sad, 2004
- [7] Hadžić M., "Bankarstvo", Ekonomski fakultet Beograd, 2007
- [8] Barjaktarović L., "Monetarno kreditni i devizni sistem", Ekonomski fakultet Beograd, 2010
- [9] Đukić D., Bjelica V., Ristić Ž., "Bankarstvo", Beograd, 2006
- [10] Dušančić J., "Poslovno bankarstvo", Conssece institute, Srpsko Sarajevo-Beograd, 2003
- [11] Kumalić J. "Poslovne finansije", Ekonomski fakultet Univerzitet u Bihaću, 2007
- [12] Mikerević D., "Finansijski menadžment", Banja Luka, 2005
- [13] Lukić R., "Bankarsko računovosdtvo", Cenatar za izdavačko djelatnost ekonomskog fakulteta, Beograd, 2007
- [14] Komnenić B., "Finansijski menadžment", Visoka poslovna škola, Novi Sad, 2007.
- [15] Milovanović S., Carić M., "Finansijski menadžment", Privredna akademija, Novi Sad, 2007.

Kratka biografija:

Željka Sladojević rođena je u Bosanskoj Gradišci 1987. god. Osnovne akademske studije je završila 2011. godine. Master studije je nastavila na istom fakultetu na studijskom programu: Inženjerski menadžment, koji je i odbranila 2020.godine.

Kontakt: zeljka.sladojevic@gmail.com